

Propositionspromemoria

Statsråd Jakob Forssmed
Statssekreterare Petra Noreback

Stockholm den 8 september 2023

Införande av ett nationellt vaccinationsprogram för äldre

En reform för förbättrade välfärd för äldre och ökad nationell likvärdighet

Vaccinationer är ett av de mest kostnadseffektiva sätten för att förebygga ohälsa. Det finns en lucka i den svenska välfärden och det handlar om att det saknas ett sammanhållet system för vaccination av äldre. Många välinformerade äldre tar årligen sitt säsongsinfluensavaccin. Deras handlande skyddar dem själva och avlastar samtidigt svensk sjukvård under den period av året då spridningen av luftvägsinfektioner skapar hårt tryck på landets akutmottagningar. De senaste åren har vaccinationerna av pneumokocker och bältros tagit stora kliv men det är långt ifrån alla som vaccinerar sig och brist finns i kallelser och registrering. Det finns en betydande geografisk ojämlikhet gällande hur vaccinationerna erbjuds och prissätts och ett flertal vacciner journalförs inte i det nationella vaccinationsregistret.

Sammantaget är det hög tid att Sverige nu återtar ledarskapet inom vaccinering och inför ett nationellt vaccinationsprogram för äldre. Så som vi gjorde 2013 då alla givna vaccinationer i det allmänna vaccinationsprogrammet för barn rapporteras till det nationella vaccinationsregistret vid Folkhälsomyndigheten. Det politiska stödet är brett i riksdagen, bland regionerna och såväl äldreorganisationer som andra intresseorganisationer ser betydande fördelar. Genom en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och omfördelning av medel inom ramen för existerande överenskommelse med SKR eller tillkommande budgetmedel i budgetpropositionen för 2024 kan ett äldrevaccinationsprogram komma på plats tämligen omgående.

Om man inte når fram i överenskommelse med SKR och den process som är kopplad till budgetpropositionen för 2024 finns ytterligare en väg och det handlar om den utredning som den tidigare regeringen tillsatte i syfte att se över vaccinationsprogrammen. Utredningen tillsattes under sommaren 2022 och lämnar sitt slutbetänkande 2024. Vid aviseringen av utredningen lyftes särskilt de svårigheter som äldre kan ha att veta vilka vacciner som de bör ta. Att arbeta mot utredningen är viktigt men tidsplanen blir mer utsträckt om ambitionen är att ett äldrevaccinationsprogram ska fram genom utredningen.

De hälsomässiga effekterna och fördelarna

Endast omkring hälften av landets 65+ är vaccinerade mot influensa en vanlig säsong. Antalet intensivvårdade varierar men ligger på flera hundra årligen med en omfattande effekt på hälso- och sjukvården som följd. Av de som avlider av influensa är omkring 90 procent 65 år eller äldre. De 21 regionerna erbjuder i varierade former vaccination för influensa till äldre. I somliga regioner kallas åldersgrupper över 65 år. I somliga regioner erbjuds vaccin gratis men kontakten med vårdcentralen sker genom invånarens aktiva handlande.

I ett nationellt äldrevaccinationsprogram ska även vaccination mot pneumokocker säkras för grupper över 65 år. Bakteriell lunginflammation är en vanlig orsak till allvarlig sjukdom och död bland riskgrupper. Innan pneumokockvaccinering lades in i barnvaccinationsprogrammet 2009 insjuknade ett hundratal barn varje år och ett flertal avled också. Sedan den 1 december 2022 erbjuds pneumokockvacciner även till riskgrupper i vuxen ålder samt till personer det är de fyller 75 år. Att inkludera vaccination mot RS-virus skulle också ha betydande hälsomässiga effekter och fördelar för målgruppen.

Var femte svensk över 50 år får bältros. En mycket smärtsam sjukdom där var tionde även får långvariga nervsmärtor. Vid högre ålder kan hälsoeffekterna av bältros bli omfattande. Nya bältrosvaccin visar på en avsevärd skyddseffekt. Idag ska vaccinationer mot bältros erbjudas efter individuell bedömning. Rimligtvis bör ett tillhandahållande av kostnadsfritt bältrosvaccin tillförsäkras hela befolkningen över 65 år.

Ett äldrevaccinationsprogram kommer att ge avsevärda hälsomässiga fördelar. Minska belastningen på sjukvården och inte minst intensivvården de värsta influensasäsongerna. Idag erbjuder regionerna i olika grad vacciner för äldre utanför ett nationellt program. Nackdelen är att trots god kännedom i befolkning är skyddet för lågt och man har betydande svårigheter i att träffa socioekonomiskt svagare grupper.

Stödet bland organisationer och hos svenska folket

I Sverige finns ett brett stöd för ett nationellt äldrevaccinationsprogram. I befolkningen uppskattas stödet via opinionsmätning till 84 procent (Novas, 2022). Frågan drivs av äldreorganisationerna såsom PRO, SPF Seniorerna och 1,6 miljonerklubben.

Det parlamentariska underlaget och stödet

Det finns ett mycket brett stöd parlamentariskt samt bland intresseorganisationer för införandet av ett äldrevaccinationsprogram. Såväl partierna i den tidigare regeringen som den nuvarande har uttalat ett stöd för intentionerna med ett nationellt äldrevaccinationsprogram. Det aviserades dock inte i BP-23 eller i Tidöavtalet, men lyftes genom direktiven till Anders Tegnells utredning om vaccinationer samt genom riksdagens tillkännagivande riksdagsåret 2021/2022. Därutöver är Sveriges kommuner och regioner positiva utöver en bred samling intresseorganisationer.

Genomförande inom ramen för en överenskommelse med SKR

Folkhälsomyndigheten rekommenderar redan idag vaccination för säsongsinfluensan och pneumokocker och uppmanar till individuell bedömning utifrån bältrosvaccinationer. Här finns ett underlag för en överenskommelse om hur ett äldrevaccinationsprogram kan sjösättas i Sverige. Programmet bör utgå från den kunskap som finns och som byggts på under covid-19, dvs om hur en god vaccinationstäckning kan uppnås i befolkningen.

Givet hur svensk hälso- och sjukvård är organiserad bör ett äldrevaccinationsprogram tillkomma genom att en överenskommelse med SKR görs utifrån den medelstillelningen.

En överenskommelse bör innehålla ett flertal moment:

- Hur regionerna ska tillförsäkra att alla över 65 år erbjuds kostnadsfri vaccinering mot säsongsinfluensa, pneumokocker, bältros och vid behov andra sjukdomar (tex covid-19 i den eventuella framtid då detta blir ett riskgruppsvaccin)
- Hur ett system för bred vaccintäckning ska uppnås genom att regionerna och staten blir överens om att alla över 65 år kallas till vaccination samt att kommunikationsinsatser genomförs t.ex. genom ett särskilt uppdrag till Folkhälsomyndigheten.
- Hur vaccinationerna rapporteras in till det nationella vaccinationsregistret.
- Hur staten ersätter regionerna för vaccinationerna.

Uppdrag till Folkhälsomyndigheten att följa och eventuellt utfärda föreskrifter

Utifrån överenskommelsen mellan staten och SKR bör ett myndighetsuppdrag ges Folkhälsomyndigheten att följa och utvärdera resultaten av överenskommelsen samt (likt ovan nämnt) bistå med kommunikation och information såväl till allmänheten om betydelsen av vaccination som till regionerna utifrån behovet av enhetlig kommunikation.

Folkhälsomyndigheten ska följa det nationella äldrevaccinationsprogrammets medicinska resultat och hur täckningsgraden utvecklas, inte minst avseende faktorer som geografi, kön och socioekonomi samt hur processen för registrering sker.

Tidplan, budgetarbete, riksdagsberedning och opinion

Kostnaderna är inte alldeles enkla att bedöma eftersom regionerna i varierande grad erbjuder kostnadsfri vaccination av äldre. Med ett äldrevaccinationsprogram följer också kostnader för myndigheter och för SKR att följa vaccinationerna. Kostnaderna bör ligga i häradet om 300 miljoner kronor.

En möjlighet i budgetarbetet med reformen genom en överenskommelse med SKR är en omorganisering av medel inom de överenskommelser som idag finns mellan staten och SKR. Detta givet att omfördelning sker av medel som regioner och kommuner inte lyckats omsätta under innevarande överenskommelser. Det finns ett antal miljarder fördelade inom ett flertal överenskommelser där omfördelning skulle kunna bli aktuellt. Att öppna för en diskussion om omfördelning av medel i någon av de överenskommelser som redan har ingåtts skulle innebära att finansieringsdiskussionen för regeringen är hanterad.

Åsa Lindestam
Ordförande PRO

Eva Eriksson
Förbundsordförande SPF Seniorerna

Pensionärernas riksorganisation, PRO, och SPF Seniorerna samlar tillsammans drygt en halv miljon medlemmar i nästan 2 000 lokala föreningar över hela landet. Förbunden är ideella organisationer som är partipolitiskt och religiöst obundna. SPF Seniorerna bildades 1939 och PRO 1942.